

SHAKESPEARE EN DE ROEMEENSE CULTUUR

Monica Matei-Chesnoiu, ed., *Shakespeare in Nineteenth-Century Romania*, București: Humanitas, 2006. 205 pp. (ISBN (10) 973-50-1240-5).

Wie enigszins vertrouwd is met de internationale receptie- en vertaalstudies van Shakespeare weet dat deze vaak duidelijk maken hoe vanuit niet-Engelse culturen naar Shakespeare gekeken wordt met het doel de eigen nationale cultuur te verrijken en vorm te geven. Dit dient niet om aan te geven dat de Engelse cultuur superieur is en daarom als model voor andere 'ontwikkelingsculturen' zou moeten dienen. Het is eerder een bewijs dat Shakespeare een 'transnationale' en niet een uitsluitend 'Engelse' schrijver is. Ton Hoenselaars geeft dit al aan in zijn voorwoord tot deze bundel essays, die eens te meer aantoont hoe universeel inzetbaar Shakespeares werken zijn. Dit is te danken aan de hoge mate van Shakespeares "vertaalbaarheid", zoals G. Contini het criterium voor de verdienste van een dichter noemt: "vertaalbaarheid, in het bijzonder de vertaalbaarheid van een cultureel systeem in het andere"¹. Ook Monica Matei-Chesnoiu neemt dit als uitgangspunt in haar inleiding tot de essays: "[s]ince nothing human was alien to him, the Shakespeare figure has come to mean differently as his works are adopted by different nations at diverse points in time" (14).

De succesvolle kruisbestuiving tussen Shakespeare en het negentiende-eeuwse Roemenië heeft een belangrijke invloed gehad op de ontwikkeling van de Roemeense cultuur. Matei-Chesnoiu laat zien hoe Shakespeare zijn intrede deed in een Roemenië dat zich op dat moment juist los begon te maken van de Ottomaanse overheersing en vorm begon te krijgen als culturele en politieke eenheid. In die zin biedt deze essaybundel een interessant voorbeeld van de manier waarop een buitenlands model kan leiden tot emancipatie van een nationale taal en cultuur.

In haar essay over Shakespeare in Mihai Eminescu's werk geeft Eugenia Gavriiliu een verrassend voorbeeld van hoe niet alleen Eminescu's poëzie, maar ook zijn journalistieke werk doordrenkt is van Shakespeareaanse verwijzingen. Pia Brînzeu begint haar essay over Petre P. Carps vertaling van *Macbeth* met een citaat van Trevor Ross over "onvertaalbaarheid" (28) als een kwaliteitscriterium voor literatuur. Dit zet de lezer aan het denken over de begrippen vertaalbaarheid en onvertaalbaarheid, die niet het tegenovergestelde van elkaar blijken te zijn. Onvertaalbaarheid betekent dat een literaire tekst nooit volledig doorgrond, begrepen en vertaald kan worden. Er blijft altijd ruimte voor een andere interpre-

tatie. Hierdoor is de vertaalbaarheid zoals Contini en Matei-Chesnoiu die bedoelen gegarandeerd, en daarmee ook het voortbestaan van de tekst. Brînzeu zet uiteen dat terwijl de oorspronkelijke tekst blijft voortbestaan, de vertalingen keer op keer verouderen. Ze boeten echter niet in aan historische waarde; deze groeit alleen maar.

In "Shakespeare and the Revolution" zet Maria-Ana Tupan uiteen hoe Shakespeares werk werd ingezet in de Roemeense politiek-ideologische strijd tijdens de tweede helft van de negentiende eeuw. Tupan toont aan dat vertalingen, biografieën en annotaties partijdig kunnen zijn, zelfs zozeer dat de lezer zich begint af te vragen of al deze sterk gekleurde verschijningsvormen wel van een en dezelfde oorspronkelijke schrijver zijn (51). Het essay van Monica Matei-Chesnoiu over een vertaling van *Richard III* door Scarlat Ion Ghica is een vertaalstudie in brede zin, waarin duidelijk wordt hoe bepalend de politieke en culturele context was waarin de vertaling tot stand is gekomen. Ileana Marin levert een zeer interessante intersemiotische vertaalstudie van illustraties bij het werk van Shakespeare, en Marina Cap-Bun zet uiteen welke invloed Shakespeare heeft gehad op het werk van Ion Luca Caragiale.

In de twee taalkundige essays van Aida Todi en Camelia Bejan is de relatie met Shakespeares teksten helaas niet noodzakelijk, waardoor deze essays alleen nieuw inzicht verschaffen in de historische taalkunde van het Roemeens. Ondanks deze twee minder interessante studies is *Shakespeare in Nineteenth-Century Romania* een nuttige bijdrage op het gebied van vertaal- en receptiestudies, omdat eens te meer duidelijk wordt hoe divers en interdisciplinair het onderzoek op dit gebied kan zijn. Shakespeare in Europa heeft vele verschijningsvormen en een daarvan is nu uitgebreid bestudeerd, met interessante resultaten. Hoe zou het in de twintigste eeuw verder zijn gegaan?

Emma VERHEUL

NOOT

- 1 Zygmunt G. Barański, "The Power of Influence: Aspects of Dante's Presence in 20th-Century Italian Culture.", *Strumenti Critici* 52 (1986), 343-376.